

„ZA RAZLIKU OD NEKIH“, GENERAL PRALJAK JE U HAAGU BRANIO HRVATSKU!

Ne želeći preživjeti slom hrvatske države i predaju njezine vojske, prije 72 godine, u svibnju 1945., kod Lawamunda se ubio general Tomislav Rolf (1899.-1945.). Skupa sa suprugom ispio je otrov. Nju su spasili, on je pokopan u tuđoj zemlji. A jedva četiri godine su prošle od dana kad je podno Velebita hitcem iz pištolja samoubojstvo izvršio Zvonko Bušić (1946.-2013.). Suvremenoj Hrvatskoj, međutim, Rolfovo ime ništa ne znači (jamačno zato što je pokojnik dao život za nju), a odavno je zaboravila i Zvonka Bušića, čovjeka koji je od najranijeg djetinjstva do tragične smrti bio beskrajna poštenjačina i beskompromisni, bezuvjetni borac za slobodu hrvatskog naroda i njegovu državnu neovisnost.

Hrvatska ne pamti svoje apostole, pa nije čudo što ne pamti ni svoje izdajice. A da nije okončan samoubojstvom generala Slobodana Praljka (1945.-2017.), bio bi nakon svega nekoliko dana zaboravljen i haaški proces protiv tzv. hercegovačke šestorice – od kojih jedan, general Milivoj Petković, nije nikakav Hercegovac nego je perspektivni kadar Jugoslavenske narodne armije, rodom od Šibenika, koji je u ljeto 1991. kao potpukovnik JNA – dok je jugovojaska haračila po Hrvatskoj, general Tus s Antom Markovićem planirao kako će spasiti Jugoslaviju, a admiral Domazet Lošo u odori JNA još strpljivo čekao izradu zubne proteze (jer što je cijena hrvatskih života gaženih tenkovima prema njezinoj cijeni!) – prešao u Hrvatsku vojsku, pa ga je već u proljeće 1992. general Bobetko s Tuđmanovim blagoslovom *delegirao* u Grude, gdje će uskoro postati načelnik Glavnog stožera Hrvatskog vijeca obrane.

Ništa o toj našoj spremnosti na zaborav ne svjedoči rječitije od samoga tog procesa: optužnica koju je u travnju 2004. potpisala Carla Del Ponte sadržavala je iste one teške inkriminacije samih optuženika, isti onaj tužni i tragični popis imena ljudi i naselja, od Lašvanske doline do Stolca i

Piše:

Tomislav JONJIĆ

od Stupnoga Dola do Livanjskoga polja, ali i navlas jednake političke diskvalifikacije Republike Hrvatske i njezina državnoga vrha u doba pripremanja i zahuktavanja rata u Bosni i Hercegovini, kakve sadržava drugostupanjska presuda objavljena 29. studenoga 2017., na obljetnicu nastanka druge, avnojske Jugoslavije, pa na nju nitko nije beknuo.

Tadašnji je premijer Ivo Sanader sa svojim pobočnicima i još širim krugom svo-

jenta i profesionalnom etikom; ima onih koji će uz to voditi računa još i o nacionalnim interesima, a ima i onih koji će svoje podneske prethodno dostavljati stanovitim obavještajcima, kako bi ih sudu prosljedili tek nakon što dobiju odobrenje (pa su ovi treći, dakako, najpodobniji, jer su – najposlušniji).

Nitko u Hrvatskoj nije beknuo ni onda kad su upućeniji – u koje se neskromno i sam svrstavam – uporno ponavljali da je optužnica protiv Prlića i družine u činjeničnome i u kaznenopravnom smislu znatno složenija, a u političkome pogubnija od one protiv generala Gotovine, Markača i

General Slobodan Praljak

jih podložnika brinuo samo o tome, hoće li šestoricu optuženih u zrakoplov strpati bez prethodne potrebe da ih se „locira, identificira, uhiti i transferira“, i – ako ih se ipak iza brave strpa bez muke – hoće li netko od njih ili njihovih branitelja remetiti njegovu političku strategiju koja je definirana onom koliko znamenitom, toliko i zlokobnom rečenicom da je Hrvatska „sprema primijeti svaku žrtvu da postane članicom Europske unije“. Znalo se je, naime, da i branitelja ima svakakvih: ima onih koji se ravnaju samo interesima kli-

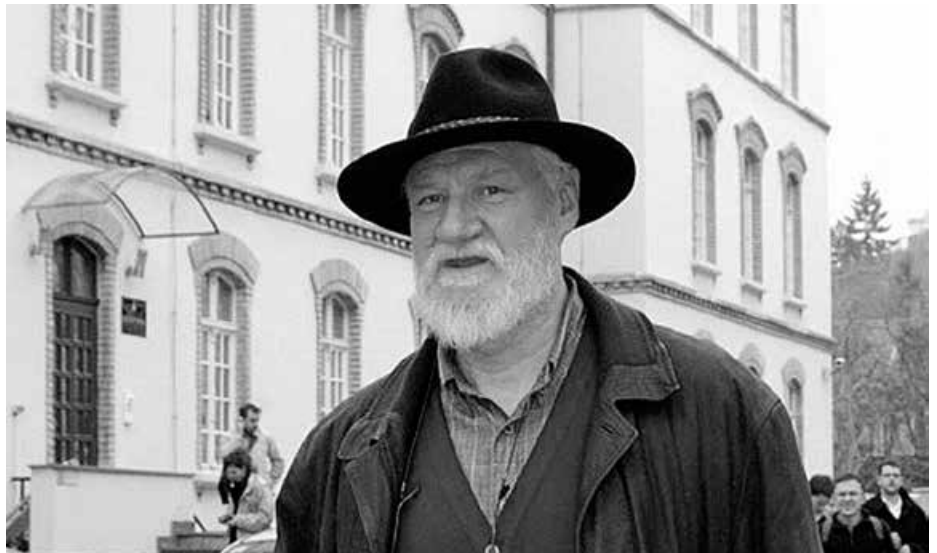
Čermaka.

Bilo je jasno da se optužnicom protiv Gotovine i ostale dvojice generala HV-a pokušava skršiti dostojanstvo i slomiti kralješnica Republici Hrvatskoj, ali bi ona kao ipak donekle organizirana država, s definiranim granicama i sa stabilnim ustavnopravnim poredkom, to mogla preživjeti. Tom optužnicom je samo testirana servilnost njezina političkog vrha, koji je već dotad pokazivao posvemašnju spremnost na prostiranje po podu i lizanje potpetica kojekakvih bruxelleskih činov-

nika, ponekad i najobičnijih neotesanih protuha. Nasuprot tomu, Hrvati u BiH su i u političkome, i u ustavnopravnome, i u demografskom i u gospodarskom i u svakom drugom pogledu u slabijem položaju, pa bi prihvaćanje tužiteljskih teza sa široko postavljenom koncepcijom udruženoga zločinačkog pothvata koja operira s brojnim, znanim i neznanim pripadnicima HVO-a, moglo imati katastrofalne učinke. Onaj etički i politički nije na zadnjemu mjestu, jer: pregovori o budućnosti BiH i o ustroju države koja je država i hrvatskoga naroda tek predstoje, a nije isto pregovarati o svom položaju iz pozicije žrtve i iz pozicije zločinca.

No, poslušnost službenog Zagreba – kako onog Račanova, tako i onog Sanderova – iskušavana je i diskriminiranjem hrvatskih optuženika pred MKSJ. Od Hrvatske se je tražilo da svoju politiku prema BiH definira kao *nepolitiku*, pa su slijedom toga i optuženici iz BiH bili optuženici druge klase, teret koji bismo najradije potpuno odbacili kad bi to bilo ikako moguće. Zato ih je službeni Zagreb tako rado ostavljao na cjedilu, a zato su i tobožnji hrvatski mediji organizirano ignorirali najdugotrajniji postupak koji se je odvijao u Haagu.

Govorio sam tako, izjavljivao za medije u rijetkim zgodama kad sam to mogao, i pisao u nizu autorskih članaka, s predodžbama i iskustvom čovjeka koji je skoro dvije i pol godine bio glavni (i jedini) branitelj petooptuženoga Valentina Ćorića, a od 2000. do 2008. godine – dakle, od otvaranja istrage do pravomoćnosti odluke – u Zagrebu, Haagu i Sarajevu branio Pašku Ljubičića, zapovjednika Četvrtre bojne Vojne policije HVO-a, kojemu se na teret stavljalo prenošenje naloga i operativno zapovijedanje operacijom u Ahmićima 16. travnja 1993., koja još čeka svoju historiografsku obradu, a u pravosudnim je analima do dana današnjega zabilježena kao najteži pojedinačni zločin što ga je hrvatska strana počinila u ratu u BiH (pa je kao takva izravno ili neizravno bila predmetom čitave serije postupaka protiv Hrvata iz Srednje Bosne – Ante Furundžije, Tihomira Blaškića, Darija Kordića i viteške skupine, Paške Ljubičića, Zlatka Aleksovskoga i Miroslava Brale – a nije

Slobodan Praljak pred Ministarstvom pravosuđa nakon uručenja optužnice u travnju 2004.

ju zaboravila ni optužnica protiv Jadranka Prlića i družine).

Kad će taj „kompleks Ahmići“, jedna legitimna vojna akcija koja se zbog niza raznih čimbenika izvrgla u zločin (ali je ujedno 1993. osigurala prohodnost komunikacije između Viteza i Busovače, pa time i vojni opstanak HVO-a u tom području), biti znanstveno obrađen i nacionalno-politički valoriziran, otvoreno je pitanje čija je važnost neusporedivo veća nego što prosječan hrvatski intelektualac misli (ako se, protivno svim iskustvenim spoznajama, pođe s optimističnog stajališta da o tome uopće misli!). Ne radi se pritom samo o potkresivanju konfabulacija nastalih još 1993., prema kojima su zločin izvršili britanski vojnici (što je bajka namijenjena prikrivanju stvarne britanske uloge koja se sastoji u ciničnome i beskrupuloznom poticanju hrvatskomuslimanskih prijepora i razlika, s ciljem popravljavanja slike o Srbima i postignuća dalekosežnih britanskih političkih ciljeva na Balkanu koji su, gle čuda, u nemaloj mjeri koincidirali sa srpskim interesima).

Ne radi se čak ni o – inače iznimno bitnoj – potrebi raščlambe političke i pravne koncepcije obrana Darija Kordića i Tihomira Blaškića: prve, koja se je koncentrirala na kaznenopravnu obranu (na način koji je među pravnicima u Haagu izazivao poštovanje); i druge, koja je posegnula za intelektualnim i pravnim hohštaplerajem, ali i političkom argumentacijom koja je u sklopu procesa tzv. detudma-

nizacije nailazila na beskrajnu susretljivost i širokogrudnu pomoć glavne struje u haaškom tužiteljstvu i na uvijek širom otvorene ruke Stipe Mesića i Ivice Račana. Ta zbirka činjenica, poluistina, glasina i konfabulacija nije bila bezazlena igra, nego složena obavještajno-politička spletkar. Račvala se je ona prema Hercegovini i prema Zagrebu, koji je bio prava meta i onoga kraka koji je išao prema Hercegovini, i kojemu je prva žrtva trebao biti upravo Valentin Ćorić, načelnik Uprave vojne policije HVO-a.

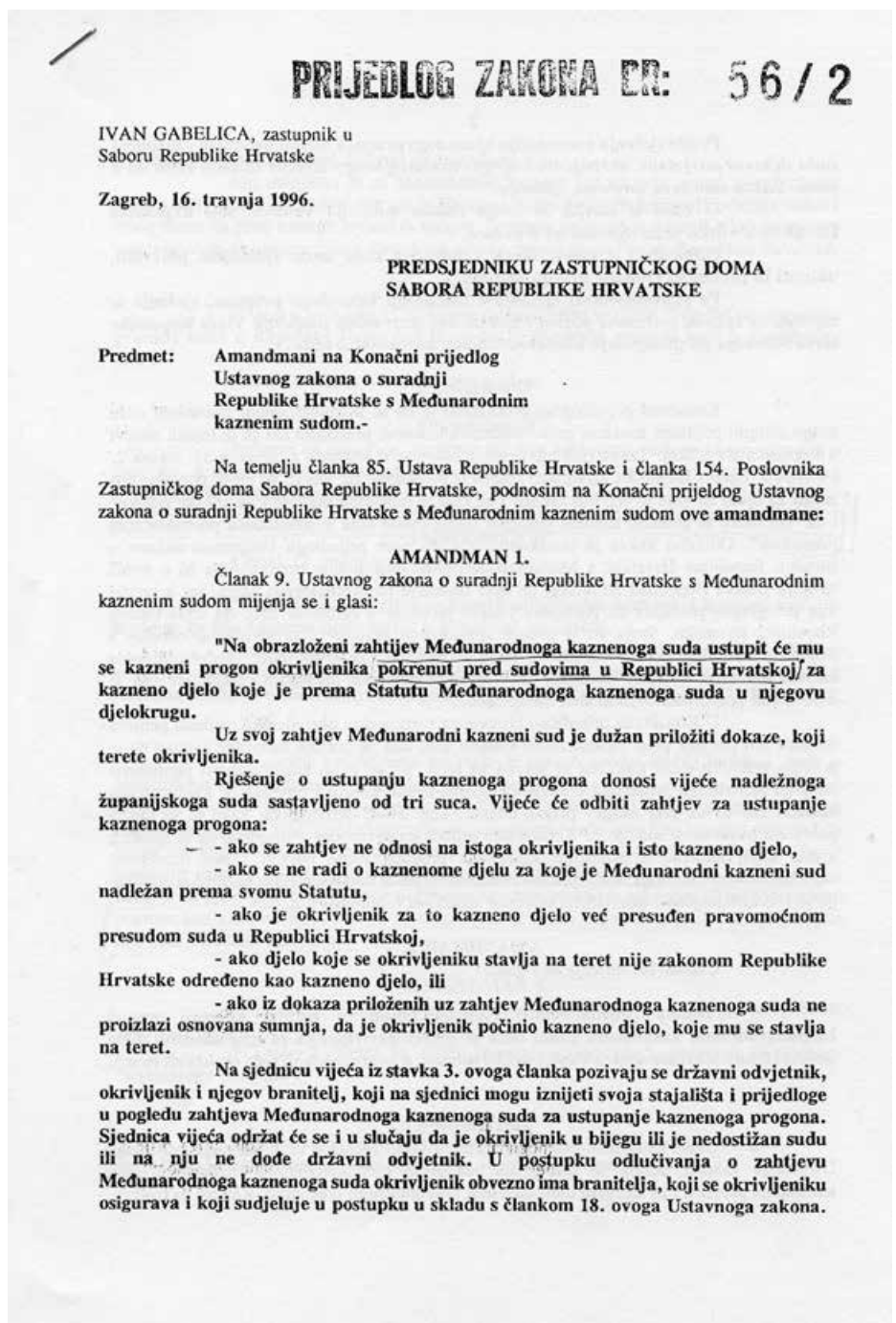
Pri svemu tome je taj vrući krumpir – pored vlastitoga ministra pravosuđa Stjepana Ivaniševića kojega je u mračnom svjetlu spomenuo jedan tajni svjedok-pokajnik, a propitkivanje njegove uloge spriječila je brza smrt, smišljena šutnja haaškog tužiteljstva i tradicionalna neupućenost hrvatske javnosti – Račan prepušta svojim besprizornim partnerima iz dojučerašnjega HSLS-a. Prljavi su posao za Račanov račun odradili Goran Granić, Jozo Radoš i Mladen Ružman sa svitom svojih doušnika i asistenata, a za njima je svojom poslovičnom naivnošću i svojim tradicionalnim „odlučnim možda“ dugo kaskao i Dražen Budiša. Zahvaljujući tomu, svašta se radilo: tražilo izmišljene i stvarne svjedoke-pokajnike, uklanjana je i fabricirana dokumentacija, lagalo se i izmišljalo. A kad sam Draženu Budišu na saborski klub i na vladu, jer bio je u to vrijeme – nije šala iako jest vic – „zamjenik predsjednika vlade“, kao Ljubičićev glav-

ni branitelj uputio preporučeni dopis s potanko obrazloženim upozorenjem da njegova vlada fabricira dokaze za Blaškića i skriva dokumente potrebne Ljubičićevoj obrani (pa i sam tzv. zamjenik premijera medijima pripovijeda besmislice), nije me Budiša udostojao odgovora.

Nisam ni tada imao iluzija, pa to nisam doživio kao osobit problem: već ranije je nekadašnji studentski prvak pokazao da nikad više ne će dosegnuti zrelost, visinu i dostojanstvo iz prosinca 1971., i da ovaj narod ne bi bio manje nesretan da je Dražen Budiša ispod Šuvarova kišobrana u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici odmah odjezdio uzgajati paprike u zagrebačkoj okolici, bez onih tugaljivih, dugotrajnih epizoda u kojima je služio Slavku Goldsteinu i Ivici Račanu kad god im je trebalo služiti. Istini za volju, nije Budiša kao *korisna budala* više nosio zvučnu, ali posve praznu, ridikuloznu titulu nebitnog zamjenika sporogovorećeg premijera u vrijeme kad je MKSJ na moj zahtjev sredinom 2003. donio odluku o *sub poeni*, obvezujućem nalogu u kojem se konstatira da je Račanova vlada doista skrivala dokumente. Je li već tada dozrijevala prva berba paprika, ili je Budiša tek pripremao tržište za nju, ne znam, a ni ne briga me: tko bi u tom kontekstu mislio o lanjskim snjegovima, studentskim menzama i zagrebačkim tržnicama?

A suočena s nepobitnim dokazima, nije se Račanova vlada usudila podnijeti ni žalbu protiv odluke Raspravnog vijeća MKSJ-a. Ona je postala pravomoćna, a postupanje po njoj nije povjereno Račanovoj vladi (da se Račan i Mesić suviše ne kompromitiraju, i da se i dalje može tvrditi kako je Tuđman sabotirao ne samo Blaškićevu, nego i Gotovininu obranu!), nego je povjereno prvoj Sanaderovoj vladi koja, dakako, Ljubičiću nikad ne će predati sve dokumente koji su precizno identificirani. Nije to bio ni prvi ni zadnji put da je obespravljen čovjek koji se je od početka do kraja branio racionalno, marljivo i dostojanstveno, shvaćajući da je sam i da ima nesreću da je Hrvat, i da je – kako ta nesreća nikad ne dolazi sama – Hrvat iz Srednje Bosne.

Ni rezultat te zlokobne operacije u kojoj je jedna posve usamljena i posve neovisna

*Gabeličin pokušaj popravljanja Ustavnog zakona o suradnji
s međunarodnim kaznenim sudovima*

obrana jednog optuženika bila sukobljena koliko s haaškim tužiteljstvom, toliko i s bošnjačkim i tadašnjim hrvatskim obavještajnim službama, nije izostao – na devet godina pravomoćno osuđeni Blaškić za hrvatske je medije danas nepodijeljeno „oslobođen“, a za hrvatske zločine u Srednjoj Bosni dijelom implicitno, a dijelom eksplicitno, bez ikakvih je dokaza odgovornom proglašena „dvostruka linija zapovijedanja“ čiji konci preko Hrvatske demokratske zajednice vode u Zagreb, na

Pantovčak 241a. Dakako, kad je u kolovozu 2004. iz Haaga sletio na Pleso, generala Blaškića, koji je sve do jeseni 1992. bio lojalni oficir snaga JNA za posebne namjene (pa je u jugoslavenskoj odori promatrao ne samo slamanje Vukovara i uništenje Škabrnje, nego i srpsko-jugoslavensko razaranje Mostara!), nisu slavili samo *detudmanizatori* – koji ga doista imaju zašto slaviti – nego su barjaci i fanfare prepuštene *korisnim budalama*: Blaškića su na ramenima nosili oni koji

su Tuđmana stavili na oltar pred kojim izdana u dan pale svijeće (dakako, po običaju, što je pamet kraća, to je svijeća deblja). A čitava ta složena i dugotrajna operacija – čiji važni akteri upravo prebiru končice u Münchenskim uzama – nikad nije našla puta do hrvatske javnosti i hrvatske publicistike, osim – gle čuda – na specifičan način u onome njezinu dijelu koji je pred slijepim očima hrvatske publike objektivno išao na ruku Miloradu Dodiku, tzv. Republici Srpskoj i velikosrpskim koncepcijama uopće.

No, iz hrvatske će nacionalno-političke perspektive unutar „kompleksa Ahmići“ biti ponajvažnije postaviti pitanje koje nitko nije postavio svih ovih dvadeset i nešto godina. Ono glasi: zašto su srednjobosanski Hrvati postali prvom – u svakom pogledu daleko nadzastupljenom – skupinom nesrpskih optuženika pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju?

Je li to samo zbog težine zločina u Ahmićima i u još nekim srednjobosanskim naseljima u travnju 1993., ili u svemu tome ipak treba tražiti još neke političke motive?

Je li s time možda povezana činjenica da su ti Hrvati *smetnja* svima, i to ne samo zagovornicima *muslimanske Bosne*, nego i onima koji se verbalno protive muslimansko-bošnjačkoj dominaciji u BiH, ali su već desetljećima spremni, bučno se kiteći hrvatskim frazama, manje ili više

otvoreno podilaziti interesima tzv. Republike Srpske, a u pozadini i interesima Srbije i Rusije?

Jesu li zbog toga srednjobosanski Hrvati u mračnim kuloarima tzv. hrvatske politike proglašavani manje vrijednima, manje Hrvatima ili – s omalovažavanjem i porugom – tek *bosanskim katolicima*?

Ima li ta politika i neka zajednička polazišta s onom koja je kardinalu Vinku Puljiću svojedobno predlagala da napusti Sarajevo i sjedište svoje nadbiskupije zasnjuje na – Kupresu?

Je li ta politika imala slična polazišta i trebala imati ista dolazišta kao ona tobože hrvatska, koja je u proljeće 1993. donijela „zapovijed o iseljavanju naroda i vojske s područja Srednje Bosne“?

Jesu li zbog svega toga srednjobosanski Hrvati već sredinom 1990-ih bili idealna žrtva i haaškim cinicima i velikobošnjačkim nacionalistima i tzv. nositeljima hrvatske politike u BiH?

Je li ih baš zbog toga možda trebalo u Haagu hrpimice optužiti, osuditi i tako stigmatizirati, kako bi se potaklo njihovo političko eutanaziranje i iseljavanje, budući da su svojim otporom i 1992.-1994. pokazali da se ne daju potjerati sa svojih ognjišta i tako olakšati provedbu planova svih onih kojima su Hrvati u Srednjoj Bosni smetnja?

Sva ta pitanja bi, recimo tako, mogao postaviti onaj tko ponešto znade o ratu u

BiH i o utemeljenju i o djelovanju MKSJ-a.

Naravno, sve znaju oni koji ništa ne znaju. Njima je, po običaju, sve jasno, pa poplava tekstova u hrvatskim medijima izazvana dramatskim činom generala Praljka – poplava koja na vidjelo izvlači i zastrašujući stupanj neznanja samozvanih stručnjaka, među kojima ima i sveučilišnih nastavnika – vrlo zorno pokazuje zašto smo kao država i kao narod tamo gdje jesmo: na povijesnoj i političkoj margini, s hrvatskom državom bez hrvatskih vrijednosti, s korumpiranim i demoraliziranim društvom.

Jer, sav naš odnos prema MKSJ-u, od sredine 1990-ih do danas, nije ništa doli zbirka naivnosti, neznanja, neozbiljnosti, nerada i nesustavnosti. Pisao sam o tome opširnije u članku „Hrvatska pred sudom“ objavljenom u Matičinoj *Hrvatskoj reviji* (članak je dostupan na mrežnoj adresi: <http://www.matica.hr/hr/355/hrvatska-pred-sudom-21074/>, kao i na adresi: http://www.tomislavjonjic.iz.hr/slike/IX_14_hrvatska_revija.pdf), a čitav niz mojih članaka o toj temi, objavljen u raznim tiskovinama a ponajviše u *Političkom zatvoreniku*, dostupan je na adresi: <http://www.tomislavjonjic.iz.hr/mksj.html>), pa je besmisleno ovdje ponavljati ono što je tamo napisano. No, ništa ne bih promijenio ni danas, a onaj tko se odvaži pročitati te tekstove, lako će vidjeti da su se ondašnja moja crna predviđanja obistinila u cijelosti. Vidjet će i to, da sam prije petnaestak godina upozoravao na to da će servilnost i pasivnost hrvatskih političkih elita skupo stajati ne samo optuženike, nego i hrvatsku državu i hrvatski narod u cjelini. Zato samo s prijezirom valja promatrati većinu onih koji su Praljtkovo samoubojstvo iskoristili za lijevanje krokodilskih suza, zapravo kao alibi za vlastitu neodgovornost. Poznato je, uostalom, da najvatrenije govore drže kukavice, da najborbenije fraze ponavljaju dezerteri.

A da je protuustavno donesen čak i naš Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom – za koji je njegov glavni pisac, Ivo Josipović, 2000. javno ustvrdio da je 1996., dakle, u Tuđmanovo doba, dobio nalog napisati zakon koji će omogućiti „potpu-

Zgrada MKSJ-a u Haagu

nu suradnju s MKSJ-om“, tumačio je Ivan Gabelica, koji je u lipnju 1996. podnio zahtjev za ocjenu njegove ustavnosti. Taj je zahtjev objavljen u *Političkom zatvoreniku* br. 187 iz listopada 2007., a Ustavni ga je sud, kao i slične zahtjeve nekoliko drugih podnositelja – s izdvojenim mišljenjima trojice sudaca – odbio nakon skoro pune 21 godine: odlukom i rješenjem od 6. lipnja 2017. godine. Samo budali treba dodatno objašnjavati: da je taj zahtjev bio neutemeljen, i da ga je bilo lako odbiti, Ustavni bi ga sud bio davno odbio (ta,

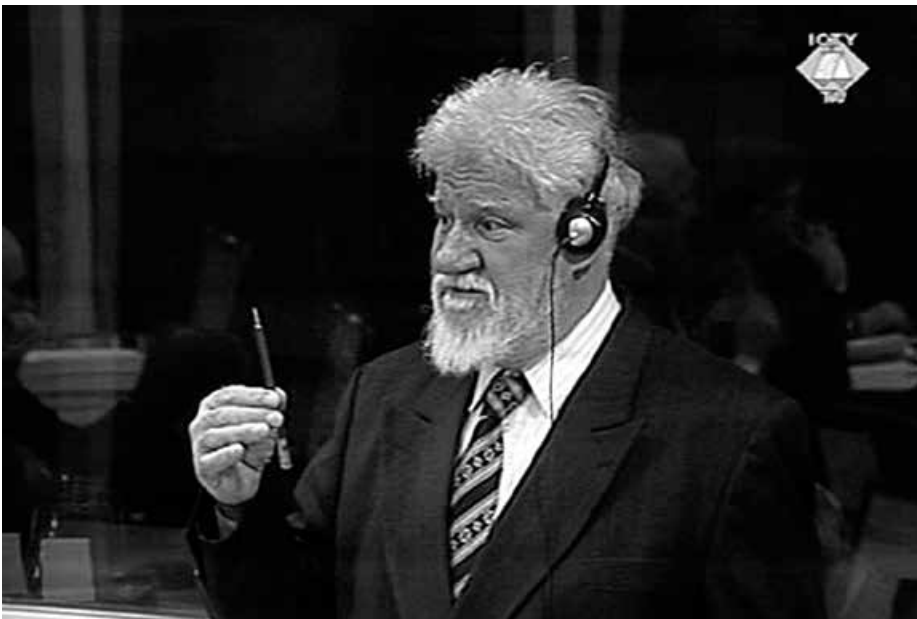
onda kad je malo potom Meron u drugome stupnju glasovao za oslobođenje srpskoga generala Momčila Perišića koji je u prvostupanjskom postupku bio osuđen na 27 godina tamnice, a ne čuju se ni danas, nakon što je taj isti sjajni i nenadmašni Meronov pravnički um glasovao za osudu Prlića i družine kao članova ne samo „maloga“ („hercegovačkoga“), nego i „velikoga“ (općehrvatskog) udruženog zločinačkog pothvata.

Samo podsmijeh zaslužuju oni koji su se nakon oslobođenja Gotovine i Markača

slavlje odaje naše podređivanje tuđinskim autoritetima, našu nesigurnost u vlastitu pobjedu. Jasno je da oslobođeni ljudi koji su nevini čamili u zatvoru imaju razloga za slavlje, ali da jedna nacija slavi zato što je nevine ljude nevinima proglasilo jedno takvo sudište, za mene je dokaz manjka nacionalne svijesti, ponosa i dostojanstva. Samo sluganski mentalitet potrebuje gospodarovo odobravanje jer bez njega ne zna živjeti, pa rekoh tamo da od Tribunala ne tražim niti očekujem baš ništa. Iz mnogobrojnih reakcija samozvanih stručnjaka vidi se da su oni nešto očekivali. A tko im je dao pravo da nešto očekuju i nešto traže? U čije su ime očekivali, tražili i molili?

Samo podsmijehom se može odgovoriti i na opaske tih kvazistručnjaka koji se zgražaju nad sudskim preuzimanjem tzv. presuđenih činjenica (*adjudicated facts*), tj. činjenica koje su pravomoćno utvrđene u nekim drugim postupcima, jer oni koji nešto o tome znaju, znaju da je u odnosu na većinu takvih činjenica postignuta suglasnost stranaka u postupku. Isto vrijedi i za jadikovanje nad navodno problematičnim utvrđenjem o (ne)postojanju međunarodnog sukoba u BiH. Ta je okolnost – inače presudno važna za primjenu prava – utvrđena u čitavu nizu postupaka pred MKSJ, pa i u postupcima protiv nekih od hrvatskih osuđenika, ali to hrvatski sveučilišni nastavnici (a kamoli laička javnost!) uopće nisu primijetili. Da jesu, ne bi se sad zgražali nad onim što se je moglo pročitati već u optužnici iz 2004.; možda bi se umjesto toga sramili vlastitog neznanja i intelektualne tromosti, potom i tromosti službenoga Zagreba svih ovih godina.

Samo podsmijehom se može odgovoriti na današnje pritužbe da anglosaksonski model suđenja pred MKSJ-om programirano stavlja optuženike u podređen i neravnopravan položaj, i da je obvezatni pritvor u neskladu s europskim dokumentima o ljudskim pravima i europskom pravnom praksom. Samo podsmijehom, jer sve to jest točno, samo: sve to je stajalo u pripremnim dokumentima Tribunala, i na sve to su se prije njegova formalnog utemeljenja mogli očitovati hrvatski pravnički i hrvatska država. No, šutjeli su svi!

General Praljak u haaškoj sudnici

Smiljko Sokol je znao ingeniozno zaključiti i to da novac nije imovina!); ovako se čekalo da problematika zapravo postane bespredmetna, pa odluku nitko nije ni zapazio.

I kad se sve to ima na umu, jasno je da su – bez obzira na mjestimičnu činjeničnu utemeljenost – samo podsmijeha vrijedne današnje žalopojke da je MKSJ „politički sud“. One, naime, dolaze iz istih onih usta koja i danas majestetično tvrde kako se očekivalo da se u Haagu „ne će suditi pobjednicima“ (kao da je ratna pobjeda kaznenopravna, a ne vojno-politička činjenica!), odnosno iz istih onih usta koja su ne tako davno nekritično hvalila pravnički um i neovisnost američkog sudca Theodora Merona koji je predsjedao vijećem što je u drugome stupnju oslobodilo Gotovinu i Markača. Umuknula su ta nekritična usta

dičili svjedožbom koju je Hrvatskoj tobože dao MKSJ, posve previđajući da je taj Tribunal poslužio takozvanoj detuđmanizaciji u Republici Hrvatskoj te izravnomu političkom kadroviranju u Bosni i Hercegovini. O tome sam govorio na N1 televiziji 19. studenoga, svega nekoliko dana prije drugostupanjske presude u predmetu Prlić i družina, nažalost točno predviđajući što se može dogoditi: nije nam dosta što smo iz rata izišli kao pobjednici, svjesni da pobjedu nismo izvojevali zločinom, nego nam je potrebna potvrda onoga tko će nas možda za koji dan proglasiti zločincima.

Rekoh tamo da su me čudile i još danas me čude ne samo pohvale haaškom Tribunalu nakon oslobađanja generala Gotovine i Markača, nego i nacionalno-političko slavlje nakon te presude, jer to

JUDICIAL		APRIL 2003	N ^o 40
SUMMARIES OF ICTY CASE-LAW IN		FEBRUARY/MARCH 2003	
BUREAU			
GALIC IT-98-29	■ "DECISION ON GALIC'S APPLICATION PURSUANT TO RULE 15(B)"	28 MARCH 2003	2
BLAGOJEVIC ET AL. IT-02-60	■ "DECISION ON BLAGOJEVIC'S APPLICATION PURSUANT TO RULE 15(B)"	19 MARCH 2003	3
APPEALS CHAMBER			
BLAGOJEVIC ET AL. IT-02-60	■ "DECISION ON PROVISIONAL RELEASE APPLICATION BY BLAGOJEVIC"	17 FEBRUARY 2003	5
GALIC IT-98-29	■ "DECISION ON APPEAL FROM REFUSAL OF APPLICATION FOR DISQUALIFICATION AND WITHDRAWAL OF JUDGE"	13 MARCH 2003	6
KVOCKA ET AL. IT-98-30	■ "DECISION ON REVIEW OF REGISTRAR'S DECISION TO WITHDRAW LEGAL AID FROM ZORAN ZIGIC"	7 FEBRUARY 2003	7
TRIAL CHAMBERS			
SIMIC ET AL. IT-95-9	■ "REASONS FOR DECISION ON PROSECUTION'S MOTION TO USE TELEPHONE INTERVIEWS"	11 MARCH 2003	10
BRDJANIN IT-99-36	■ "DECISION ON DEFENCE MOTION FOR ADJOURNMENT"	10 MARCH 2003	11
KRAJISNIK IT-00-39	■ "DECISION ON PROSECUTION'S MOTION FOR JUDICIAL NOTICE OF ADJUDICATED FACTS AND FOR ADMISSION OF WRITTEN STATEMENTS OF WITNESSES PURSUANT TO RULE 92BIS"	28 FEBRUARY 2003	11
PLAVSIC IT-00-39&40	■ "SENTENCING JUDGMENT"	27 FEBRUARY 2003	12
BLAGOJEVIC ET AL. IT-02-60	■ "DECISION ON VIDOJE BLAGOJEVIC'S MOTION FOR DISQUALIFICATION OF THE TRIAL CHAMBER AND CONCOMITANT REQUEST FOR CERTIFICATION TO APPEAL"	31 MARCH 2003	15

This Judicial Supplement of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) has been prepared, reviewed and edited by the Public Information Services on behalf of the ICTY's Registry which has sole responsibility for the publication thereof.

It is issued solely for informational purposes, is intended for use only for such purposes and is without legal or precedential effect. The contents thereof are not official, and the Tribunal's Chambers and its Judges have not been involved in any aspect of the preparation, review or publication of this Judicial Supplement.

JUDICIAL A Publication of the ICTY's Registry

www.un.org/icty
No. 0301 1020-7406

Editor: Christian Chartier
Associate Legal Officer: Vincent Sautenet
Language Editor: Robert Green/CLSS
Lay-out: Leslie Hondelbrick-Horner
Reproduction: Franklin Keraway/Phil Winton
Distribution: Zeljko Mikasovic

Periodični pregled sudske prakse MKSJ-a

Primjedbe na Statut Tribunala i na nacrt Pravilnika o postupku i dokazima uputilo je 29 država i mnoštvo međunarodnih strukovnih udruga; uputila ih je i Slovenija i Srbija, ali nikakvih primjedaba nije imala ni Hrvatska niti bilo koja od hrvatskih pravničkih udruga, političkih stranaka, etičkih i kvazietičkih sudišta.

Tadašnja (dakle, ne zaboravimo: Tuđmanova) Hrvatska nije prigovarala niti je nešto predlagala, jer – mi smo mudro odlučili slušati tzv. međunarodnu zajednicu, pa ćemo mudrijati kasnije, nakon bitke, kad je lako biti general. Štoviše, kad su se neki zastupnici HDZ-a 1996. pokušali pridružiti pravaškomu kvartetu pro-

tivnika usvajanja Ustavnog zakona o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom, *partija* ih je odmah ušutkala, a četvorica pravaša proglašeni su – neodgovornim lunaticima. A ti isti partijski aparatčici danas pokušavaju uvjeriti svjetsku javnost kako je Tuđman dao nalog da se na referendumu 1992. glasuje za neovisnost BiH, kako je Tuđman raspustio logore u Hercegovini, kako je Tuđman smijenio Matu Bobana i tomu slično, jer bi iz toga valjda trebalo logično proizlaziti da Tuđman s političkom strategijom HDZ BiH 1991.-1994., pa onda ni s osnivanjem i vojno-političkim djelovanjem Hrvatske zajednice Herceg-Bosne u studenome 1991., a

potom i HVO-a u travnju 1992. godine, nije imao ništa.

A samo priprost um ne shvaća da ništa ne dokazuje onaj tko previše dokazuje. Drugim riječima, danas kusamo kašu koju smo uvelike sami pripomogli zamiješati.

Jedna od njezinih žrtava je i general Slobodan Praljak koji je 29. studenoga 2017. u haaškoj sudnici broj jedan ispio smrtonosni otrov.

Takav njegov kraj nije očekivao nitko, pa ni oni koji su bili svjesni da je Praljak sklon bučnim i egzaltiranim gestama, zbog čega je od svih svojih raznolikih struka i interesa najviše držao do teatra. Ta njegova strast nije mogla uzmaknuti ni onda kad mu je početkom travnja 2004. uručena zlokobna optužnica, pa ni onda kad je odlučio da će u sudnici sam ispitivati svjedoke – ne prihvaćajući argumentaciju da je unakrsno ispitivanje vještina koju teško svladavaju i kontinentalni pravni stručnjaci, a kamoli laici poput njega – a i onda kad je odlučio sam prekratiti svoj život, ne želeći nositi biljeg ratnog zločinca, možda izgubiti generalski čin i još koju godinu provesti u uzama.

Toga i takvoga generala Praljka nije od nauma mogla odvratiti ni pomisao da pozornost svjetske javnosti možda i ne će biti usmjerena na njegov prosvjed protiv Tribunala, nego na ono za što su optuženici osuđeni. Bit će da mu nije palo na pamet ni to, da otklanjanje odgovornosti u svoje ime i u trećem licu („Slobodan Praljak nije ratni zločinac...“) nekome može zvučati kao prešutna potvrda da za druge optuženike to možda i ne vrijedi. A prilično sam uvjeren da pri donošenju kobne odluke nije ni u primisli imao ono što su mu odmah javno predbacili cinici kojima je novac jedino božanstvo: da je samoubojstvo izvršio kako bi izbjegao daljnja okapanja o vraćanju troškova obrane isplaćenih iz sredstava Tribunala (ako takva odluka uopće postoji), pa i obvezu nasljednika da taj novac možda uzmoraju vratiti (jer nasljednici odgovaraju za ostaviteljeve dugove samo do visine vrijednosti naslijeđene imovine). Jednako mu tako zasigurno nije pala na um kvazipravnička doskočica umirovljenog admirala Domazeta koji je prigodom komemoracije u dvorani Vatroslava Lisinskoga ustvrdio da

je Praljak umro kao nevin čovjek, jer drugostupanska presuda u trenutku njegove smrti nije dočítana. To je, moglo bi se reći, slična ili ista ona logika kojom su se vodili nedoučeni pravници i nepravnici koji su sudbonosno određivali hrvatsko suočavanje s pravnim fenomenom kakav je *ad hoc* osnovani Međunarodni kazneni tribunal za područje bivše Jugoslavije. Kod takve je logike dobro da možemo barem kukati i pokazivati figu u džepu; za ništa drugo ona nije upotrebljiva.

Uživo sam Slobodana Praljka prvi put vidio u imotskoj kino-dvorani, kad je Hrvatska demokratska stranka – amputirani dio HDZ-a – uoči prvih demokratskih izbora diljem Hrvatske osnivala svoje ogranke i agitirala pred izbore. Praljak se, naime, u lipnju 1989. našao u skupini sedmorice odbačenih, skupa s Vladom i Markom Veselicom i Ivanom Gabelicom, pa je tako banuo i u Imotski, gdje je u ono doba bilo logično očekivati Gabeličinu izbornu pobjedu. Koliko se sjećam, Praljak u Imotskome nije javno govorio, možda i zato što je na samome početku skupa – brojnog kao i uopće slična okupljanja toga doba – doživio neugodnosti i ružna, uvredljiva dobacivanja. Ni meni se nije dopao, iako sam nije dao baš nikakva povoda da se ne sviđi. Dovedi Praljka u Imotski – duhovito je primijetio sad pokojni imotski odvjetnik (i hrvatski politički uznik) Drago Prlj – znači zapravo unaprijed se odreći pobjede na izborima.

Ta Prljeva opaska se pokazala točnom: Gabelica i HDS, kao dio takozvane Kotalicije narodnoga sporazuma, na skorim su izborima poraženi. Nije bilo teško dokučiti zašto je Praljak fungirao kao jedan od čimbenika tog poraza: na rubu Hercegovine, s ovu stranu „najneprirodnije granice na svijetu“, bilo je puno onih koje je Praljkov otac Mirko u godinama i desetljećima nakon 1944. brutalno hapsio i zlostavljao, a i oni koji su imali sreće ne dopasti mu šaka, znali su kakav zlokoban glas bježe *braću Praljak*. Ako je zapadno od Neretve pa do Sinjskoga polja itko bio sinonim jugoslavenskoga komunističkog nasilja, onda su to bili oni. Iza njih su ostajali leševi, nekad i u doslovnome, još češće u prenesenom, moralnom smislu. Iz toga mračnog okružja Slobodan je do

Samoubojstvo pred kamerama

konca 1980-ih izišao tek jednom nogom: druga je, dijelom po inerciji, a dijelom i svjesnim izborom, ostala na istoj, kvaziljevičarskoj i „antifašističkoj“ strani.

Šezdesetosmaško pomodno ljevičarenje otvaralo je mnoga vrata, a ostavljalo je dovoljno prostora za prividno oporbenjaštvo jednomu sterilnom i posve trulom, ali trajno zločinačkom sustavu. Ako se i pomišljalo na Hrvatsku, onda se je sanjalo o njoj na Istoku, o koraku ljevijem od onog u Vladivostoku, kako je u to doba pjevao jedan pjesnik. Koncem 1980-ih stasiti je Hercegovac s raznim diplomama u džepovima – nalik Murgerovu filozofu Colineu koji je uživao u bicefalnim zečevima, a bezbrojnim džepovima svoga olinjaloga kaputa namjenjivao ulogu antikvarijata – potražio afirmaciju u kazalištu i na filmu. Neke od tih uradaka Hrvatska je televizija prikazala u udarnim terminima nakon njegova samoubojstva, kao pokušaj opravdanja za višegodišnje svoje i vladino ignoriranje haaškog suđenja. Jasno: kakva televizija, takva i vlada, i obrnuto.

Kad je došlo do raspada Jugoslavije i sloma komunizma, Praljak nije oklijevao izabrati pravu, hrvatsku stranu. Okušao se, rekoh, u politici, ali je hipoteka prezimena i obiteljske povijesti bila preteška, pa je stranačko-političku borbu napustio u proljeće 1991. Tada je nekako postalo jasno da je HDS stranka bez budućnosti: u Bosni i Hercegovini nije uspio odbiti pera Tuđmanu i HDZ-u, a promućurniji njegovi članovi već su *štanicali*, pa i kupovali hadezeovske članske iskaznice sa

što nižim serijskim brojevima. Ne znam je li i Praljak pristupio HDZ-u, ali to i nije osobito važno. Uskoro je počeo rat, u kome nije birao lakša ratišta, iako ima onih koji neke od opjevanih zgoda – pa i onu razmjerno domišljatu o napola slijepom snajperistu Svenu Lasti, još jednom od okašnjelih jugoslavenskih povratnika pod hrvatski barjak – pripisuju više smišljenim legendama i potrebi ratne promidžbe negoli povijesnim faktima. Uostalom, ako itko, onda su režiseri i glumci od zanata ponajbolje znali da ima situacija u kojima kulise uspješno preuzimaju ulogu stvarnosti. Školovani su vojnici, dakako, zazirali od kulturnjačkih i njima sličnih postrojba, jer je zapovjedništvu nerijetko trebalo više truda da se sačuvaju njihovi pripadnici, nego da se odbije neprijateljska najezda. Vojna je korist od njih bila mršava; propagandno-politička znatna, uz uvjet da se je znalo napraviti i medijima *prodati* priču.

No, osobno uopće ne dvojim da je Praljak bio spreman staviti glavu tamo gdje bi mnogi oklijevali podmetnuti nogu. Dijelom ga je na to tjerala taština – koju su mnogi doživljavali kao aroganciju – a dijelom i spomenuti kompleks obiteljske prošlosti. U tom je smislu Jugoslavija odredila sav njegov život, a na koncu i njegovu smrt. Zato je i u *Oluju*, kad mu nije dopušteno da ide kao general, odgazio kao pješak. Navodno ga je Tuđman – u biti neutemeljeno – sumnjičio za rušenje mostarskoga Starog mosta. Znao je Tuđman da Matić Bobanu i njegovim tu-

mačenjima tog događaja ne može vjerovati („Kiša, predsjedniče...“), ali nije znao da je Praljka ta sumnja morila više od ičega. Smatrao se je kulturnim čovjekom, a to je i bio, pa ga je silno boljela pomisao da će ostati obilježen odgovornošću za taj čin. Znao je javno govoriti da bi taj most srušio da spasi prst jednoga svog vojnika, ali je zapravo mislio drugačije, pa će se i u sudnici trsiti da dokaže kako je most miniran, a ne srušen topničkom vatrom.

Zato je, dakle, kao običan vojnik otišao u *Oluju*. Imao je potrebu uvijek iznova se dokazivati, više pred sobom nego pred drugima, ali ni te druge ne bi poštedito priredbe. Potvrdu takve ocjene doživio sam i u travnju 2004., kad su se nakon uručjenja optužnica četvorica od šestorice optuženika sa svojim braniteljima okupili u jednome zagrebačkom restoranu. Tog dana ili dan ranije upoznao sam Praljka. Bio sam tada već tri i pol godine zaokupljen bosanskohercegovačkom ratnom problematikom, već sam bio prikupio desetine tisuća dokumenata i razgovarao s mnoštvom svjedoka, a iz dana u dan sam se tom temom bavio bar po desetak sati, pa sam imao predodžbe koje sam smatrao razmjerno jasnima. Iako osim vlastitoga branjenika ostale optuženike nisam otprije poznavao, znao sam da je podaleko od istine kad je Praljak – s netom preuzetom onako teškom optužnicom u džepu! – s čela stola (a odakle drugo?) gromko ustvrdio: „Tamo gdje sam bio, ja sam bio i zapovjednik!“

I ostali za stolom su znali da nije bilo posve tako (štoviše: da ni izbliza nije bilo tako), a svi su bili svjesni i da to implicira preuzimanje odgovornosti za sve što se tamo zbilo. I kad ga je tadašnji njegov branitelj, zagrebački odvjetnik Krešimir Krsnik, koji je godinama u Zagrebu i u Haagu branio Mladena Naletilića Tutu, pa je dobro znao o čemu govori, odmah upozorio da se pred sudom ne će tako braniti, jer je to samoubilački, Praljak je odvratio: „Krsniče nad morem! Ja ću odlučivati o tome kako ću se braniti, a ne netko drugi! Štoviše, ne ću se uopće braniti, nego ću im u Haag donijeti paletu s dva kubika dokumenata, pa ako nakon toga ne shvate da general Praljak nije ratni zločinac, neka me osude!“

Bilo je to, dakako, u neskladu s općim zamislama prve garniture branitelja – koja će uskoro s različitim izlikama, motivima i razlozima biti uklonjena iz predmeta, što je pripovijest sama za se, vrijedna da se jednom, na drugome mjestu ispričovjeđi – da jedna od uporišnih točaka obrane bude i niska razina ustroja HVO-a, jer se od vojske u nastajanju koja je jedva nadrasla fazu skupine naoružanih i vojnički neizobraženih pojedinaca, malne naoružanih civila, ne može očekivati stegovno i vojnički besprijekorno ponašanje kakvo se može i mora očekivati od profesionalnih ili bar od iskusnih vojnika.

Praljkova je taština i u tom trenutku nadjačala racionalnu argumentaciju profesionalnih pravnikâ, a njegova „dva kubika dokumenata“ kasnije su prerasla u internetsku stranicu na kojoj je objavio more dokumenata, među njima i neke od onih koji ne svjetlaju obraz postrojbama kojima je bio nominalni zapovjednik. No, *čist posao ne boji se svjetlosti*: Praljak je znao da nije zapovjedio zločin niti ga je intimo odobravao, pa nije bježao ni od tih dokumenata (i činjenica koje su izvirivale iz njih).

A njegovo jasno, iako neizraženo uvjerenje da se samo dokazivanjem činjenica može dokazivati nepostojanje udruženoga zločinačkoga pothvata bilo je podudarno momu (dakako i mišljenju njegovih novih branitelja, Božidara Kovačića i osobito Nike Pinter, pa i nekih drugih kolega). Za razliku od nas, neki od novih branitelja u spisu vjerovali su kako se ne isplati vrijeme gubiti na potragu za dokumentima u Hrvatskome državnom arhivu, u Arhivu Armije BiH te u mnogim privatnim arhivskim zbirkama, jer da je lakše taj koncept odgovornosti potkopati na pravnoj, teorijskoj razini. Imajući više historiografskih sklonosti od ostalih, a u tom trenutku i puno više haaškog iskustva od većine te puno manje potcjenjujući političke čimbenike koji djeluju u Haagu, ja sam to smatrao pogrešnom koncepcijom. Jesu li je kolege napustile kasnije, zapravo i ne znam, jer spis više nisam pratio, osim kad bi me netko upozorio na neke zanimljive pojedinosti. No, poznajući osobno većinu branitelja, uopće ne sumnjam da su – usprkos tomu što su u političkome smislu

većinom dolazili s one strane političkoga spektra u kome je i Praljak proveo mladost (ili još i dalje od toga!) – svoj pravnički dio posla obavili profesionalno i na visokoj razini; ono drugo, nacionalno-političko, ionako nije moralo spadati na one koji to nisu dragovoljno preuzeli. Zato je sada neukusno – kao što neki u medijima već čine – tim odvjetnicima spočitavati drugačija politička gledišta. Nitko od njih, naime, nije nametnut svomu branjeniku. Svaki je optuženik birao i mogao birati branitelja, pa je znao zašto bira one koji će možda slati drugačije političke poruke.

Inače, kao i uvijek u životu, neke su obrane bile međusobno bliže, neke distanciranije. Ovisilo je to koliko o procesnim pozicijama optuženika, toliko i o njihovim međusobnim odnosima. S obzirom na njihovu prošlost, lako se primila ona opaska o „šest sekretara SKOJ-a“. Izvorno je ona kružila Herceg-Bosnom još ranih 1990-ih, a negdje 1995. ju je ovjekovječio Tuta Naletilić, kad je u razgovoru za jedan zagrebački tjednik kazao kako vojno-politički vrh HVO-a i Hrvatske Republike Herceg-Bosne odreda tvore bivši komunisti, „sedam sekretara SKOJ-a“. O tome se posprdno govorilo i u Haagu, ne manje posprdno u Hercegovini, jer – nije bilo sasvim pogrešno. Imala je ta ukorijenjenost u jugoslavensku komunističku kaljuzu, dakako, svoje logične uzroke koje je – paradoksalno – kao i čitav koloplet zbivanja u ratnoj BiH, bilo lakše analizirati 1993. nego danas. Hrvatska je javnost onda bila spremnija na kritički odnos prema stvarnosti nego što ga danas ima prema mješavini činjenica i mita. Optužnica protiv šestorice je, naime, bila tako koncipirana da je zapravo smjerala na kolektivnu odgovornost, široko nadilazeći same optuženike. Zbog toga su oni, htjeli ne htjeli, u tom trenutku i u tom položaju personificirali bosanskohercegovačke Hrvate kao cjelinu, uključujući i one koji su se početkom 1990-ih godina otvoreno ili manje otvoreno protivili njihovim političkim koncepcijama.

A u predraspravnoj fazi, nakon što su optuženici pušteni na privremenu slobodu (http://www.tomislavjonjic.iz.hr/X_2_release.pdf), neke od šest obrana uspostavile su zamjeran stupanj suradnje, dok su se

druge – zbog razloga u koje nije na meni da ovdje ulazim – držale po strani. Ipak, ozbiljnijih prijepora nije bilo, makar smo svi znali da će sve biti drugačije kad jednom počne suđenje. Tako je, kažu, i bilo. No, u tome sam jednoipolgodišnjem razdoblju tzv. privremene slobode generala Praljka viđao razmjerno često, a upravo u njegovoj kući – gdje je on uspostavio pravi stožer – tri obrane su raspravljale o tužiteljskom prijedlogu presuđenih činjenica, popabirčenih iz prethodno okončanih predmeta.

Kad je došlo vrijeme za predaju predraspravnih podnesaka (*Pre-Trial Briefs*), već sam zbog stanovitih ljupkih (i zvonkih) razloga bio u sporu sa svojim branjenikom kojemu sam formalno bio branitelj po službenoj dužnosti, pa spis nisam mogao ni napustiti svojom voljom (http://www.tomislavjonjic.iz.hr/X_1_imenovanje.pdf). Naravno, predraspravni podnesak sam uložio u predviđenom obliku i u propisanu opsegu (http://www.tomislavjonjic.iz.hr/X_3_CORIC-PRETRIAL-BRIEF.pdf), a kad ga je iz Tajništva MKSJ-a dobio na engleskom jeziku, u skladu s Pravilnikom o postupku i dokazima, Praljak je zamolio hrvatsku verziju. Uza svu svoju izobrazbu, nažalost, nije čitao ni engleski niti francuski, što je ne samo psihološki, nego i politički zanimljiva okolnost. Kad je dobio hrvatski tekst, iste me je večeri nazvao i zahvalio: „Hvala Vam! Nema se tu što dodati niti što oduzeti!“

U travnju 2006. počelo je suđenje u kojem ću ostati nepuna tri mjeseca. Suvišno je napominjati da su se već tada jasno vidjele pukotine između različitih obrana, ali treba naglasiti da su u odnosu na ključna politička polazišta tada svi još imali zajedničko stajalište. Kasnije će se, izgleda, razići i u tome, pa će se – kao što je nedavno izjavila Stojićeva braniteljica Senka Nožica – neke obrane usprotiviti čak i tome da se pokuša tumačiti kako je uspostava HZ Herceg-Bosne bila sukladna Ustavu BiH (<https://narod.hr/svijet/stojiceva-odvjetnica-hrvatska-nije-ucinila-dovoljno-sestorku-iako-to-bilo-svega-njenom-drzavnom-interesu>). Ne znam pojedinosti o tome, ali znadem da se o tome raspredalo već na početku postup-

ka, s obzirom na ustavne norme o organiziranju tzv. zajednice općina. Nije bilo osobito velikih izgleda da to prođe, ali mi nismo bili u položaju birati: svako dopušteno oružje moralo se koristiti. Savjestan bi branitelj pokušao pomoć potražiti čak i od ustavnoga sudca Mate Arlovića, čovjeka koji je, na slavu i diku našem narodu, poznatiji po stanovitim imenima i pseudonimima, negoli po pravnim traktatima.

U svakom slučaju, general Praljak je i tijekom ta tri mjeseca neke u sudnici iritirao svojim teatralnim, ponekad i arogantnim nastupom, ali – on za to nije hajao. On se sebe nije odricao, a čovjek bi na trenutke rekao da je svojim izgledom i osebnim nastupom ubirao i simpatije možda i svih članova raspravnoga vijeća. On kao da se najviše uzdao u predsjednika, francuskog sudca Antonettija, poznatog po tiješnoj suradnji s Jacquesom Chiracom. No, prvostupanjska je presuda, nažalost, obeskrjepila takav moj dojam iz rane faze postupka, iako je predsjednik vijeća odbio prihvatiti tezu o općehrvatskome zločinačkom pothvatu, makar je, općenito govoreći, ocijenio da su svi optuženici odgovorni za djela koja im se stavljaju na teret. Onaj dio javnosti koji je, skupa s Praljkom, hvalio Antonettija, uspješno je ignorirao činjenicu da je francuski sudac predsjedao i vijećem koje je Vojislavu Šešelju dopuštalo koješta, kao da je unaprijed znalo kako će *vojvoda Vojka* proći.

A ni ne sluteći da bi ona mogla imati i koju drugu vrijednost, zbog nekih drugih potreba sam do danas sačuvao dva Praljkova pisma, točnije rukom pisane poruke koje mi je dostavio u sudnici, nakon što sam ispitivao neke svjedoke. U prvoj me je jednom rečenicom zamolio da nadiđem spor sa svojim branjenikom (jer: „...potrebni ste nam!“), na što sam zahvalio na komplimentu i odvratio da javno klevetanje zahtijeva i javnu ispriku: više ne tražim, manje ne dam. Na to je uzvratio čitavom stranicom, ponavljajući molbu i opisujući neke ljude na način koji je sada nepristojno reproducirati. Dakako, nisam popustio. Nisam popustio ni nekoliko mjeseci kasnije, kad sam već izišao iz predmeta i kad se je kod nekih odvjetnika pojavila zamisao o mojoj pomoći

obranama u drugome svojstvu. Zamisao mi je na jednoj večeri u Zagrebu izložio Prlićev branitelj Michael Karnavas, ali su moji uvjeti bili isti. Karnavas mi je bio simpatičan, cijenio sam ga kao odvjetnika i s njime izvrsno surađivao, koliko su to pozicije naših branjenika dopuštale, ali – više se nije moglo. Ništa nije promijenilo ni Praljkovo pismo dostavljeno mi potom preko zajedničkih znanaca, pa od rane jeseni 2006. s njime više nisam imao nikakav kontakt.

Zato je pretenciozno kad ga nazivam čak i poznanikom, ali priznajem da me je njegova smrt i osobno silno pogodila. Mnogima nije bio simpatičan, meni jest: sviđala mi se inteligencija čak i onda kad ju nije pratila skromnost. Bilo je puno šarma u toj povremenoj bahatosti. S druge strane, Praljak nije imao tešku mrlju koju je u haašku sudnicu doteglio Jadranko Prlić.

Bivši je predsjednik herceg-bosanske vlade, naime, puno prije optuženja razgovarao s haaškim istražiteljima i u tom je razgovoru, s neskrivenim političkim kalkulacijama, teško teretio ne samo buduće svoje suoptuženike, nego i ondašnji hrvatski državni vrh. Bez velika pretjerivanja se može kazati kako je većina diskvalifikacija Hrvatske, sadržana u kasnijoj presudi – pa i onoj drugostupanjskoj – kao prepisana iz toga Prlićeva iskaza. No, isto tako treba kazati da je Prlić u sudnici nastupao drugačije i da njegova obrana ni jednom riječju nije negodovala kad sam od raspravnog vijeća zatražio da se taj njegov davni iskaz odstrani iz spisa kao nedopušten dokaz, s argumentacijom da obrane ostalih optuženika Prlića ne mogu ispitati (i tako osporiti njegove nekadašnje tvrdnje), ako se on odluči braniti šutnjom. Moj prijedlog glatko je odbijen jednoglasnom odlukom raspravnog vijeća.

Naravno, za razliku od Prlića koji je, razočaran neuspjehom svoga predistražnog manevra, počeo zdušno i uporno dokazivati da nije griješio nikad, pa ni 1991.-1994. – što je, nema sumnje, i teza njegove nedavno predstavljene voluminozne knjige – Praljak slične hipoteke nije imao. Štoviše, rekao bih da je u njegovu slučaju ona nezamisliva. Meni je imponirao svojom odlučnošću i ozbiljnošću

Komemoracija u KD Vatroslava Lisinskoga

kojom je spremao svoju obranu, ali i bezuvjetnom spremnošću da odgovornost za zločine radije preuzme na svoja pleća, nego da je prevali na teret službenog Zagreba i ondašnjega hrvatskoga državnoga vrha: „Tamo gdje sam bio, ja sam bio i zapovjednik!” Za razliku od nekih drugih optuženika iz istog spisa, koji su (pa i u polemici s drugim obranama u sudnici!), posve neopaženo, zakriljeni organiziranom šutnjom hrvatskih medija, znali sudskom vijeću slati zanimljive i nesumnjivo neslučajne političke poruke, ističući kako su ovdje, na optuženičkoj klupi, da obrane sebe, a ne da brane Tuđmana i Hrvatsku kao što „čine neki“ ([http://www.sense-agency.com/tribunal_\(mksj\)/coric-ne-branim-ja-tudjmana-kao-neki.25.html?cat_id=1&news_id=7915](http://www.sense-agency.com/tribunal_(mksj)/coric-ne-branim-ja-tudjmana-kao-neki.25.html?cat_id=1&news_id=7915)), Praljak je u svakom trenutku branio i Tuđmana i Hrvatsku onako kako je mislio da ih mora braniti.

Mogao je u tome možda i pogriješiti, ali mu hrabrost, odlučnost i dosljednost nitko ne će moći osporiti. Zato je i zbog njega, i zbog ostalih optuženika, i zbog Hrvatske, a osobito zbog Hrvata u Bosni i Hercegovini, velika šteta što za zločine koje su počinili naši sunarodnjaci nisu odgovarali neposredni počinitelji, nego su optuženi i

osuđeni pripadnici vojno-političkog vrha. Da je bilo drugačije, mogli bismo puno odlučnije i s puno više samopouzdanja suditi i srpskim i bošnjačkim zločinima nad Hrvatima. Mogli bismo od onoga što nazivamo hrvatskom vladom zahtijevati da se posluži svim dopuštenim političkim, diplomatskim i gospodarskim sredstvima kako bi se hrvatskim optuženicima pred bosanskohercegovačkim sudovima zajamčila ravnopravnost i pravično suđenje koje im je zasad uskraćeno na način pred kojim staje i nepravnički, a kamoli pravnički um.

Mogli bismo imati na umu neke povijesne činjenice i geopolitičke datosti, pa onda u skladu s njima definirati interese kako svih bosanskohercegovačkih Hrvata, tako i Hrvata kao naroda u cjelini i hrvatske države. Ako je, naime, Alija Izetbegović – koga nitko razuman ne će optužiti za simpatije prema Hrvatima i Hrvatskoj, i u čijoj je političkoj filozofiji emancipacija bosanskohercegovačkih muslimana od hrvatske nacionalnointegracijske ideologije bila jedan od zaglavnih kamenova – ako je takav Izetbegović i u svome protivljenju razbijanju Jugoslavije bio svjestan da zbog geopolitičkih razloga svaka vlast u Sarajevu mora težiti tomu da bude u pri-

jateljskim odnosima sa svakom vladom u Zagrebu, onda bismo i mi mogli razmišljati o tome, koje tendencije u susjednoj državi, koja je i država hrvatskoga naroda, trebamo poticati, a koje suzbijati. Politička mudrost ne znači podilaženje osjećajima, a državnička odgovornost nužno uključuje dugoročno promišljanje sudbine ne samo pojedinih dijelova naroda, nego i njegove cjeline.

A da se je i o čemu mislilo, mogli smo, na koncu, biti pošteđeni i parade oko komemoracije za nesretnoga generala. Namijenjena ne njemu, nego umirenju savjesti svih onih koji su mu mogli i trebali priskočiti u pomoć tijekom dvaju desetljeća, a nisu, ta je komemoracija tužni dokaz naše naivnosti. Na nju, kao što znamo i kao što valja upamtiti – navodno zbog Praljkove želje da na drugi svijet ode bez pogreba i govora – nisu došli ni članovi Praljkove obitelji, ni generali Gotovina, Markač i Čermak, koji su – kao simboli jedne te iste, nedjeljive Hrvatske – godine proveli s njime, ispod istoga sumornoga scheveningenskoga neba, iza istih rešetaka i zidova...